

Morál és karma

Nürnberg, 1910. november 12.

(A gyorsíró nem tudta szó szerint követni az előadást, ezért csak kivonatos jegyzet.)

Mai feladatom, hogy morálról és karmáról mondjak el egyet s mást, holnap pedig Krisztus megjelenéséről fogok néhány olyan dolgot elmondani, amiről eddig még nem beszéltem.

Az antropozófia csak akkor válik igazán gyümölcsözővé, ha jól meg tudjuk figyelni az életben, ha bennünk magunkban is életté válik. Az antropozófiai irányelvek, mint tanítások általában nagyon érdekesek lehetnek, de a szellemtudományos tanításokról meggyőződést szerezni csak elméleti úton rendkívül nehéz. Igaz ugyan, hogy a valódi szellemkutatással megtalált igazságokat logikával felfoghatjuk és értelmünkkel ellenőrizhetjük, de hosszú út vezet a szellemtudományos tanítások felvételétől azok saját kutatásaink alapján történő ellenőrzéséig. Hallgatóink közül sokan meg akarják könnyíteni ezt az utat a maguk számára és a szellemi igazságokat tekintélyi alapon fogadják el. Ez sokkal kényelmesebb, de másrészt ma még nem is igen nyílik más lehetőség az emberiség nagyobb része számára.

Mert nehéz út a saját ellenőrzés útja. A másik út: az élet megfigyelése úgy, ahogy élünk táruul, már könnyebb. Ha a karma törvényei helyesek, akkor életemnek úgy kell alakulnia, hogy megláthassam, hogyan működik a karma mint élmény és mint jellemnevelő. Könnyebb tehát a szellemi úton járóknak az élet bizonyítékai alapján eljutni a meggyőződéshez.

Mai vizsgálódásainknál két, széles körben elterjedt tulajdonságból indulunk ki. Morális szempontból ösztönszerűen mindig erősen elutasító érzéssel viseltettek az emberek. Mindig a morál elleni különös vétségnek tekintették az irigységet és a hazugságot. Ezt a különösen elutasító érzést azon is felmérhetjük, hogy bármelyik emberi hibát nézzük is, egyik iránt sem találunk ilyen ösztönösen erős elutasító érzést, mint az irigység és a hazugság iránt. Nagy és kis emberekben egyaránt megvan ez az érzés. *Benvenuto Cellini*, egy nagy ember, egyszer azt a kijelentést tette, hogy minden hibára képesnek tartja magát, de nem emlékszik rá, hogy valaha is komolyan hazudott volna. *Goethe* is igen megnyugtatónak találta, hogy elmondhatta magáról: lelkében sohasem volt meg az irigység érzése.

Így hát a legegyszerűbb emberi lélekben és a kiválasztott szellemek nagy lelkében egyaránt ösztönösen megvan az elutasító érzés az irigységgel és a hazugsággal szemben.

Ha minden antropozófia nélkül tekintjük, akkor is elmondhatjuk az irigység és a hazugság hibáiról, hogy nyilvánvalóan vétenek valami ellen, ami az emberi együttélés alapeleme: vétenek az együttérzés ellen. Mert az együttérzés nem csak mások

fájdalmának átélése, hanem mások értékének átélése is. Tudnunk kell őszintén örülni a mások értékének. Az ember még nem tart valami messze az együttérzés terén. Még nagyon sok benne az egoizmus. *Herderről* mondják pl. (eredetileg orvosnak készült), hogy amikor először lépett be a boncterembe, elájult, de nem együttérzésből, hanem gyengesége, egoizmusa miatt; nem tudta elviselni. Az igazi együttérzést nem csak mások fájdalma kelti fel, hanem mások értéke is. Együttérzésünk önzetlenebbé kell hogy váljék. Örömet kell hogy érezzünk mások sikerén, mások előbbre jutásán. Keserűség nélkül kell tudnunk nézni mások jó tulajdonságait. Hogy az együttérzés minden lelki együttélés alapeleme, annak az az oka, hogy az emberek minden lelki élménye összefügg egymással. Irigységgel vétünk mások értékének becsülése ellen, hát még a hazugsággal! Ha irigykedünk, vagy hazudunk, lényükkel kapcsolatban ártunk másoknak. Ellentétbe kerülünk a világ folyásával, és megsértjük a világfolyamat törvényeit! Az emberek hajlanak rá, hogy hibának tekintsék és ne tűrjék meg magukban az irigységet és a hazugságot. Rendszerint mindkettőnek okkult háttere van. Titokzatos törvények uralkodnak itt, melyek könnyen rejtve maradhatnak megfigyelésünk előtt, és melyek azt eredményezhetik, hogy az irigység és a hazugság ugyanazon embernél megváltozott formában léphet fel későbbi életében.

Az irigység nem mindig lép fel tudatos irigység formájában. Ha tudatában volnának, biztosan meg akarnának tőle szabadulni az emberek. Az irigység az asztrális ember tulajdonsága. Tudjuk, hogy az érzéseket, szenvedélyeket stb., az ember asztráltestében kell keresnünk. Az irigység szenvedélye, az irigység érzése tehát asztráltestünkben van. Van viszont egy törvény, mely szerint azok a tulajdonságok, amelyek asztráltestünkben lépnek fel, de olyan visszataszítóak, hogy felkeltik bennünk a vágyat, hogy leszokjunk róluk, belopódnak étertestünkbe, és ott valamilyen megtévesztő formában jelentkeznek. Az irigység esetében bizonyos ítéletek formájában mutatkoznak, amelyekkel másokat elítélünk. A másikat most már nem irigyeljük, hanem kritizáljuk, mindent kifogásolunk benne. Titkos irigység ez, amely étertestünkbe lopódzott, és ott mint ítékezés éli ki magát. Ez ezt meg ezt tette, ezt így meg így csinálta – mondjuk, és bár ítéletünk jogosnak látszik, valójában irigység bújlik meg mögötte. Mi is történt tulajdonképpen? Igen jelentős folyamat játszódott le az emberi organizmusban.

Tudjuk, hogy az emberi lélek sok inkarnáción megy keresztül, és hogy volt egy időpont, amikor az ember lelki életébe belopódzott kísértőként Lucifer és Ahrimán. Hogyan jelennek meg ma az emberben?

Tisztánlátó kutatás nélkül nehezen tudnánk rájönni, milyen mély igazság rejlik *Goethe* szavaiban: „Az ördögöt nem veszi észre az emberke, még akkor sem, ha gallérjánál fogva ragadja meg.” Mert valóban úgy van, hogy könnyű az ördögöt, Mefisztofelészt, modern szemszögből tagadni, mégis kiéli magát az emberi természetben Ahrimán és Lucifer; Ahrimán az étertestben, Lucifer az asztráltestben. Lucifer az a hatalom, aki az emberi lelket elcsábítja minden olyasmivel kapcsolatban, ami lehúzza, ami morális szempontból eltávolítja eredetétől, lelöki a földi természet mélységeibe, melyektől őrizkednie kellene. Lucifer az az erő, amely a szenvedélyek mélységes szakadékába húzza le. Ahrimán ezzel szemben a hazugság és a tévedés (megtévesztés, elhallgatás) szelleme, aki meghamisítja az emberek ítéletét. Mindkét hatalom, – Lucifer és Ahrimán – ellenségesen áll szemben az emberi haladással, ők ketten azonban kitűnően megértik egymást.

Az irigység olyan tulajdonság, amelyben az emberben ható luciferi erő nyilvánul meg. Nagyon rossz tulajdonság, ellenszenves az embereknek. Az ember megpróbál szabadulni tőle. Ha egyszer felismerte magában, megpróbál harcolni Lucifer ellen, az irigységek okozója ellen. Mit tesz erre Lucifer? Egyszerűen átadja az ügyet Ahrimánnak, ez pedig megzavarja az ember ítéletét. Ha Lucifer ellen harcolunk asztráltestünkben, könnyen előfordulhat, hogy Ahrimán belopózik étertestünkbe, megzavarja egy másik emberről alkotott ítéletünket úgy, hogy ez hazugsággá válik, a hazugság viszont ahrimáni tulajdonság.

Az embernek azonban a hazugság is ellenszenves, és megpróbál ellene harcolni. A hazugságnál most a másik eset lép fel: ha küzdünk ellene, Ahrimán Lucifernek adja át a harcot, és ilyenkor egy olyan tulajdonság lopózkodik asztráltestünkbe, ami igen erős, fel nem ismert egoizmusként lép fel. Ez nem más, mint visszafojtott hazugsági hajlam.

Ez a két tulajdonság – az irigység és a hazugság – valóban kifejezésre juttatja, hogyan él ki magukat Lucifer és Ahrimán legerősebb erői az emberben.

Figyeljük meg egy ember életének bizonyos szakaszát, és gondoljuk el, hogy ez az ember sokat hazudott. A karma törvénye ez esetben később meg fog nyilvánulni. Ki kell várnunk, amíg megmutatkozik, de már ugyanabban az inkarnációban is megfigyelhetjük a korábbi és a későbbi életszakasz közötti összefüggéseket. Ha figyeljük életét, esetleg azt látjuk, hogy idővel leszokik a hazugságról – hiszen az élet iskola – de helyette egy másik jellemvonás jelenik meg: bizonyos fokú féltékenység lép fel. Ez a legkülönbözőbb módon nyilatkozhat meg. Vannak pl. emberek, akik nem tudnak mások szemébe nézni. Így tehát megfigyelhetjük, hogy hogyan függ össze a későbbi féltékenység egy korábbi hazudós természettel.

Másik példa: egy irigy természetű ember. Mikor már megszűnt az irigység, elnyomta az irigységét, megfigyelhetjük, hogy az ilyen ember későbbi életkorában úgy érzi, hogy másoktól függ, önállótlán, ingadozó, habozó, mindig másokra szorul, hogy tanácsot adjanak, segítsenek. Az átváltozott irigység következményeképpen egy bizonyosfokú morális gyengeség lép fel. Ezek a hazugság – féltékenység, irigység – önállótlanság közötti összefüggések, melyeket már egy inkarnációban is megfigyelhetünk, karmikus összefüggések. A karma alapján véve úgy működik, hogy enyhe formában már ugyanabban az inkarnációban megmutatkozik, de a következő inkarnációban lesz mérvadó a jellem szempontjából.

Ahol fiatal korban irigység mutatkozott, ott tehát idős korban gyámoltalanság lép fel. Ez egy halvány karmikus árnyalat, ami fennmarad a halál után is, és tovább hat a kamaloka idején. A következő életet építő erők tartalmazzák ezt a karmikus árnyalatot és beleszővik a három test – fizikai, éter és asztráltest – következő életben megmutatkozó alapjellegebe. Nagyon szépen fejezte ki ezt Goethe: „Amit az ember fiatal korában kíván, abban bőven van része öregkorában.” Tudnunk kell azonban, hogy ez egyformán vonatkozik jóra és rosszra.

Ezek a tulajdonságok tehát a következő élet építészei, a három test felépítői. Ha az egyik inkarnációban az irigység a jellem alaptulajdonsága, akkor a következő inkarnációban

hatalmas szervező erőként hat az ember mindhárom testére, még gyenge egészség is következik belőle. Ha gyámoltalan, másoktól függő embert látunk az életben, tudhatjuk, hogy előző életében az irigységnek kellett szerepet játszania és ennek megfelelően kell vele viselkednünk. Ha a karma igaz, akkor majd ki fog derülni, hogy viselkedésünk helyes-e. Ha azt látjuk, hogy valaki gyenge egészséggel lép az életbe, akkor is feltételezhetjük, hogy előző életében szerepet kapott az irigység. Ha ilyen ember él környezetünkben, arra kell gondolnunk, hogy a karma valamilyen okból összehozott ezzel az emberrel: lehet, hogy éppen mi vagyunk azok, akiket egykor irigyelt.

Mit tehetünk az ilyen emberért? Tudunk egyáltalán segíteni rajta? Ha a karma ésszerű, ha igaznak tekintjük, akkor azt kell majd tapasztalnunk, hogy helyes viselkedésünkkel kedvező eredményt érünk el ennél az éppen ebbe a környezetbe született gyenge embernél. Hogy megbocsátásra találjon – arra van szüksége! Arra van szüksége, hogy nagymértékű, sőt a legnagyobb mértékű megbocsátást tanúsítsunk iránta. Feltételezve, hogy valami megbocsátani valónk van vele szemben, valóságosan be kell burkolnunk őt a megbocsátás légkörébe.

„Ennek az embernek meg kell valamit bocsátanod, hát akkor tedd meg!” – ezt kell magunknak mondanunk. De nem neki! Ha eszerint cselekszünk, s azután várunk, látni fogjuk, hogy egyre erősebbé, sőt egészségesebbé válik. Csak próbáljunk meg helyesen cselekedni, a siker nem fog elmaradni. Így lehet a karmát kiélni, így lehet az antropozófiát az életbe átvinni.

Azt mondhatná valaki: „Az csak igazságos, ha most rossz a sorsa ennek az embernek; azért kapja, amit előző inkarnációjában elkövetett; logikus, hogy így történnek a dolgok, a karmája így kívánja.” Aki így gondolkodik, nem érti a karmát. Mert a karma megértéséhez az is hozzá tartozik, hogy tudjuk: semmi közünk a mások karmájához! Egyetlen feladatunk, hogy segítsünk neki. Karmája majd magától be fog teljesedni. Nekünk mindent el kell követnünk, hogy karmáján javítsunk. A karma és törvényei mélyebb megértéséhez hozzátartozik, hogy ezt tudjuk és érezzük.

Más a helyzet, ha valaki az ezoterikus fejlődés útjára lép. Az ilyen ember tanácsokat kaphat arra nézve, hogy hogyan viselheti jobban karmáját.

A morális tulajdonságoknak tehát meg kell hogy legyen a karmikus hatásuk; megváltozhatnak egy emberi inkarnáció folyamán (a hazugság pl. már ugyanabban az inkarnációban kismértékű féltékenységet idézhet elő az öregkorban), de a következő inkarnációban egészen a fizikai organizációig hatnak. Mondtuk, hogy a hazugság már ugyanabban az inkarnációban féltékenységgé válhat, arra készítheti az embert, hogy visszahúzódjon önmagába; de még sokkal inkább hat a következő inkarnációban: az egyik inkarnációban fellépő hazugság a következőben nagymértékű féltékenységet eredményez. Az ilyen ember aggodalmaskodó, félték természettel születik. Nemcsak a környezetében lévő emberekkel szemben félték, hanem időnként a beteges félték és aggodalom állapotába esik. Így tehát az, ami az egyik inkarnációban mint enyhe karmikus következmény jelentkezett, a következőben magának a fizikai testnek alapvető felépítésében is megmutatkozik.

Hogyan viselkedhetünk helyesen az olyan emberrel szemben, akiről feltételezhetjük,

hogy korábbi inkarnációjában sokat hazudott? Azt mondjuk magunknak – nem neki! – s ezt minden tettünk zsinórmértékévé kell tennünk: „Korábbi inkarnációkban valószínűleg sokat hazudott nekünk, valószínűleg félrevezetett. Most meg kell próbálnunk őt gyümölcsöző, értékes igazsággal ellátni.” Szeretettel, odaadással kell elmélyednünk lelki életébe, ha a sors összehozott vele. A hazugságot igazsággal kell viszonznunk; ez a két ellentétes pólus, amely bizonyos fajta kiegyenlítődést tud létrehozni. De van egy titka a dolognak, éspedig az, hogy nem mindenki tud előnyösen hatni az ilyen emberre, csak éppen az, aki karmikus kapcsolatban áll vele. Ha ilyen teszi, majd látni fogja, hogy milyen előnyös hatást tud elérni nála, ha valóban igazságot ad neki és megértést tanúsít iránta. A karma valóságos törvény; a siker egészen észrevehetően meg fog mutatkozni. Végtelenül gyógyítóan és felszabadítóan fogunk hatni az ilyen emberekre, a szeretettel elfogadjuk gyengeségeiket. Ha képesek vagyunk rá, hogy egész lényünkkel az ő lényükben éljünk, fiatalítóan fogunk rájuk hatni.

Kétféle dolgot tanúsíthatunk egy másik emberrel szemben: megértést vagy kritikát. Mi a következményük?

Vagy segíthetünk neki előrejutni. Megértést tanúsíthatunk iránta, vagyis szeretettel elmélyedhetünk lényében és elfogadhatjuk gyengeségeit, ha a karma ezt szabja ki ránk; de azt is megtehetjük, hogy kritizáljuk és ennél is maradunk.

Figyeljük meg az életét minkét esetben. Ha valakinél gyakran kifogásolunk valamit, van-e ennek valami eredménye az ő szempontjából? Lehet eredménye, lehet, hogy használ a kritika, de az is lehet, hogy nem. Akinek viszont szokásává válik, hogy mindent hibáztat, annál is megmutatkozik egy eredmény: az életben való elszigeteltség, az egyedüllét érzése fogja el. Hasonlítsuk ezt össze azzal, ami akkor történik, ha hibái ellenére szeretettel viselkedünk a másik emberrel. Az eredmény itt is lehet jó vagy rossz, de biztosan eredményezni fog egy kedvező lelki hatást. Megtanulhatjuk ebből, hogy egészen más törvény alá esik, ha megmaradunk a hibáztatásnál, vagy ha felemelkedünk a megértésig. A kritika ugyanis visszapattan ránk, új karmát teremt; a megértés viszont olyan kincset ad, amit a másik aztán magában hordoz, feloldja, elsimítja, megszünteti a karmát. Rendkívül fontos tény ez az életben.

Megfigyelésünk eredményét összefoglalhatjuk egy mondatban, amiben mély igazság rejlik: alapjában véve rendkívül keveset tudunk önmagunknak használni, de nagyon sokat tudunk önmagunknak ártani, másoknak viszont nagyon sokat tudunk használni, de saját hibáinkkal keveset tudunk nekik ártani. Tehát, ha jók vagyunk, sokat használhatunk másoknak, ha rosszak vagyunk, nagyon sokat árthatunk magunknak, de tartósan nem sokat árthatunk másoknak.

Nagyon érdekes törvény ez. Általa már egyetlen inkarnációban is megmutatkozik a karma: az ugyanis, aki megértéssel, lényének szeretetteljes elfogadásával, jósággal segített egy másik emberen, biztos lehet abban, hogy ennek későbbi időpontban valami jó hatását fogja élvezni. Mondhatják, hogy akkor az egoizmus, ha az ember jó és nemes. Nem! A jóságnak magától értetődő viselkedésnek kell lennie és a másik – ennek későbbi jó hatása – csak mint természetes következmény lép fel. Ha megmaradunk magunknál, nem viseltetünk megértéssel mások iránt, csak kritizálunk, akkor a jó visszahatás nem következik be. Éppen ez a különös: nem lehetünk meg anélkül, hogy másokkal jók ne

lennénk. Csak így tudunk előbbre jutni. Ez olyan alapelv, ami hatalmasan, nagyszerű módon nyilatkozik meg az egymást követő inkarnációkban. Már a következő inkarnációban megnyilatkozik az, ami különös benne: ha így vezet életösztönünk az első inkarnációban, akkor a következőkben úgy mutatkozik, mint antropozófia, ami már hatott. Gondoljuk meg pl., hogy valaki jót tett velünk akkor, mikor még nem tudtuk önmagunkat irányítani. Nagy különbség van a jó és a meg nem érdemelt jó között – hiszen beszélünk olyan jóról, amire nem szolgált rá az ember – és megfigyelhetjük, hogy ez a meg nem szolgált jó az egyik embernek jót tesz, a másinak semmit sem használ.

A tisztánlátónak valami egészen különös dolog mutatkozik itt meg: azok a jótettek, amiket a másik embertől kapunk, mielőtt rászolgáltunk volna, a tisztánlátó előtt úgy mutatkoznak meg, mint a másikinál már megszolgált jótettek. Ha ilyenek, akkor használhat nekünk, ha nem ilyenek, akkor nem válhatnak hasznunkra. A karmikus hatásoknál figyelembe kell vennünk, hogy minden tettnek hatása van, ha ez a hatás nem is mutatkozik meg mindjárt a fizikai szemnek. Nagyon szövevényesek a karma útjai, de megérthetjük őket, ha az életet figyeljük, mert akkor megtaláljuk azokat a bizonyítékokat, amelyek megmutatják, hogy hogyan hat és működik a karma a világban. Életünk sikere mutatja aztán meg, hogy helyes törvényből indulunk ki, ha a karmát is figyeljük, és aszerint cselekszünk.

Háromféleképpen viszonyulhatunk a karmához: az egyik, hogy egyáltalán nem hiszünk benne, a másik, hogy hiszünk benne, és végül, hogy ellenőrizzük az életben; ez megtanít arra, hogy belássuk törvényeinek helyességét. A szellemtudománynak nem csak elméleti igazságnak kell lennie, hanem kutatásnak is, olyan bizonyítékok után, amelyek az életben ezt az igazságot igazolják.